

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (DTÖ)

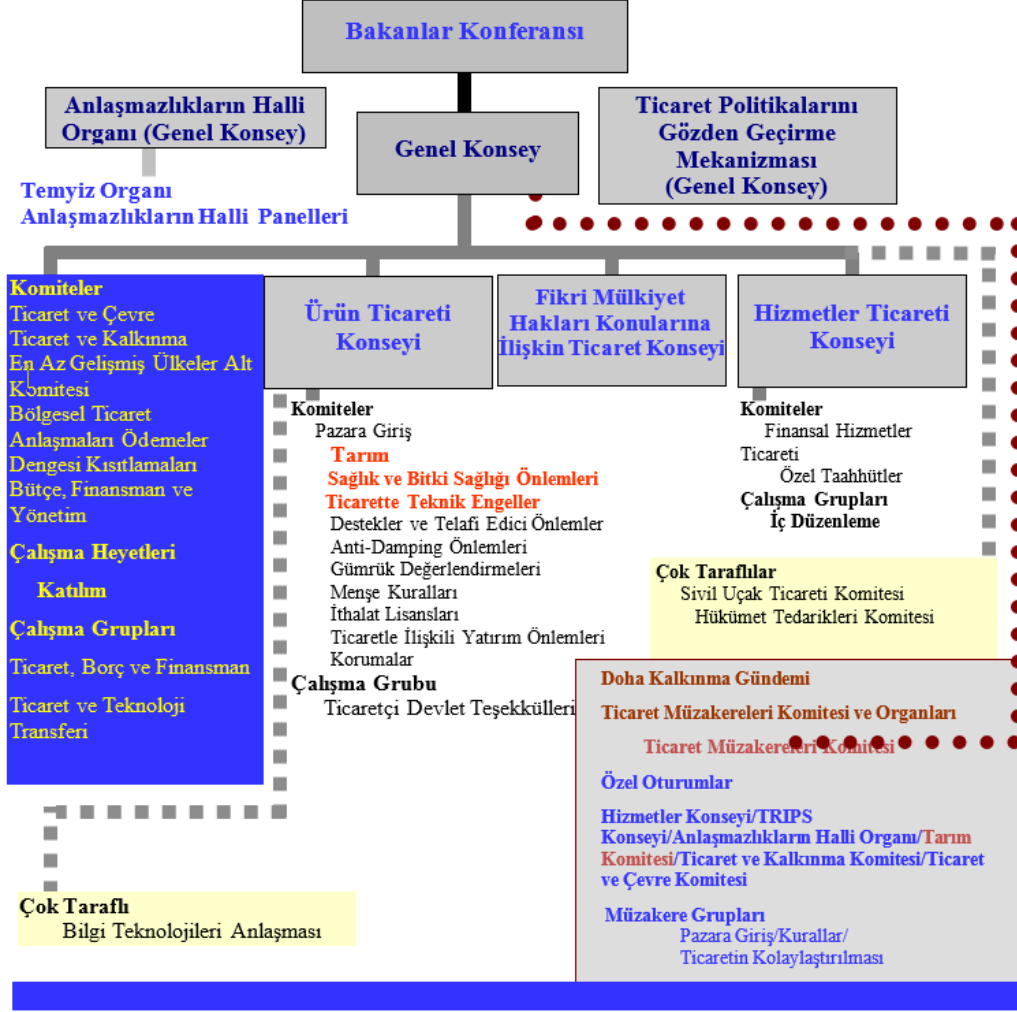
WORLD TRADE ORGANIZATION

Kuruluş Tarihi	1 Ocak 1995
Merkez	Cenevre, İsviçre
Amacı	<ul style="list-style-type: none">• DTÖ'yü meydana getiren çok taraflı ve çoklu ticaret anlaşmalarının uygulanmasını ve denetlenmesini sağlamak,• Çok taraflı ticaret müzakerelerinin yürütüldüğü bir forum oluşturmak,• Ticari uyumsuzlukların çözümünü sağlamak,• Üye ülkelerin ulusal ticaret politikalarını izlemek,• Küresel ekonomik politikayla ilgili diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliğini sağlamak,• Gelişme yolundaki ve geçiş sürecindeki ekonomilerin çok taraflı ticaret sistemi ile bütünleşmelerine yardımcı olmak
Üyeler	164 üyesi bulunmaktadır.
Genel Sekreter	Roberto Carvalho de AZEVEDO
Bütçesi	197 milyon İsviçre Frankı (2017 yılı) (yaklaşık 210 milyon ABD Doları)
Resmi Dili	İngilizce, Fransızca, İspanyolca
Çalışan Sayısı	634
Türkiye ile İlişkileri	<p>Türkiye Uruguay Turu sonunda Marakeş'te DTÖ'yü kuran anlaşmayı imzalamıştır. Bu kapsamda çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararı ile 26 Mart 1995 tarihinden itibaren DTÖ'ye kurucu olarak üye olmuştur.</p> <p>Türkiye, DTÖ'de GYÜ'ler grubunda yer almakla birlikte 01.01.1996 tarihi itibarıyla AB ile tamamlanan Gümrük Birliği çerçevesinde Uruguay Turu taahhütlerinin çok daha ötesine giderek uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi konusunda diğer üye GYÜ'lerin ilerisinde bulunmaktadır.</p>

1.Genel Bilgi

Dünya Ticaret Örgütü, 1947 yılında (23 ülke tarafından) imzalanan Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) sisteminin bir devamı niteliğindedir. DTÖ, çok taraflı ticaret sisteminin yasal ve kurumsal organıdır. DTÖ, hükümetlerin iç ticaret yasalarını ve düzenlemelerini nasıl yapacakları hususunda yasal bir çerçeve ortaya koymakta ve toplu görüşmeler ve müzakereler yoluyla ülkeler arasında ticari ilişkilerin geliştirildiği bir platform olmaktadır. Bu bağlamda ülkelerarası ticareti küresel anlamda disiplin altına alan tek uluslararası organizasyondur.

GATT çerçevesinde yürütülen ve ticaretin liberalleşmesini amaçlayan müzakere turları kapsamında, Uruguay Turu olarak adlandırılan müzakere sürecinin sonunda 29 ayrı çok taraflı hukuki belgeyi/anlaşmayı ve 25 Bakanlar Bildirisini kapsayan, 15 Nisan 1994'te Marakeş'te imzalanan ve 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması ile DTÖ kurulmuştur.

Şekil 19. DTÖ'nün Yapısı

DTÖ'de kararlar, tüm üye ülkeleri kapsayan çeşitli düzeylerdeki Konsey ve Komiteler vasıtasıyla alınmaktadır. Örgütün en yüksek karar alma organı ise Bakanlar Konferansı'dır. Konferans her iki yılda bir toplanmaktadır. İlki 1996'da Singapur'da sonuncusu 2017'de Arjantin'de olmak üzere bugüne kadar onbir Bakanlar Konferansı düzenlenmiştir. Konferans Çok Taraflı Ticaret Anlaşmalarına ilişkin hususlar da dâhil olmak üzere, DTÖ'yü ilgilendiren her konuda karar alabilmektedir.

DTÖ Kurucu Anlaşması'na göre Bakanlar Konferansı'nın düzenlenmediği dönemlerde, Genel Konsey, DTÖ'nün günlük işleyişine ilişkin her türlü kararı alma yetkisine

sahiptir. Genel Konsey, gerektiğinde Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Organı ve Anlaşmazlıkların Halli Organı olarak da toplanabilmektedir.

Çizelge 5. DTÖ'nün Amaçları ve Temel İşlevleri

DTÖ'nün amaçları:	DTÖ'nün temel işlevleri:
<ul style="list-style-type: none">• Dış ticaretin liberalizasyonu,• Üye ülkeler arasında ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi,• Hayat standartlarının yükseltilmesi,• Tam istihdamın gerçekleştirilmesi,• Mal ve hizmet üretim ve ticaretinin geliştirilmesi• Sürdürülebilir kalkınma	<ul style="list-style-type: none">• DTÖ'yü meydana getiren çok taraflı ve çoklu ticaret anlaşmalarının uygulanmasını ve denetlenmesini sağlamak• Çok taraflı ticaret müzakerelerinin yürütüldüğü bir forum oluşturmak• Ticari uyuşmazlıkların çözümünü sağlamak• Üye ülkelerin ulusal ticaret politikalarını izlemek• Küresel ekonomik politikayla ilgili diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak• Gelişme yolundaki ve geçiş sürecindeki ekonomilerin çok taraflı ticaret sistemi ile bütünleşmelerine yardımcı olmak.

DTÖ Kurucu Anlaşması kapsamında yer alan ticaret sisteminin ilkeleri, büyük önem arz etmekte olup, üyeler tarafından ihlal edilmemesi gereken başlıca kurallardır. Bunlar;

- Ayrımcılık Yapmama
 - ✓ En Çok Kayrılan Ülke (Most Favoured Nation)
 - ✓ Ulusal Muamele
- Karşılıklılık
- Gümrük Vergilerinin İndirilerek Konsolide Edilmesi
- Tarifeler Yoluyla Koruma

DTÖ kuralları geleneksel olarak hassas sektörler olarak kabul edilen tarım malları ticareti ve tekstil ve konfeksiyon ürünlerini de kapsamaktadır. Tarımda kabul edilen kurallar piyasaya giriş şartlarını, yerli üretimi destekleme kurallarını, ihracat teşvik uygulamalarını ve gıda güvenliği, bitki ve hayvan sağlığı kurallarını içermektedir.

2. DTÖ Anlaşmaları

DTÖ Anlaşmaları, DTÖ'nün kuruluşu, yapısı ve işleyişine esas teşkil eden Kuruluş Anlaşmasının ekleri olarak kabul edilmiştir. DTÖ Anlaşmaları, temel anlaşma metinleri ile bunlara ek kararlar, anlayış metinleri ve taahhüt listelerinin de olduğu 60'a yakın metni ihtiva eden karmaşık bir yapıdır.

DTÖ Kurucu Anlaşması dışında tarım ürünleri ticaretine konu hususların daha detaylı bir şekilde disiplin altına alındığı DTÖ Anlaşmaları aşağıdaki gibidir:

- TRIPS-Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması
- GATS-Hizmet Ticareti Genel Anlaşması
- GATT-Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel anlaşması
 - ✓ TBT-Ticarette Teknik Engeller Anlaşması
 - ✓ SPS-Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma
 - ✓ Tarım Anlaşması

TBT, SPS ve Tarım Anlaşmaları, GATT kapsamındaki mal ticaretine ilişkin önemli anlaşmalardan bazılarıdır.

2.1. DTÖ Ticaretle İlgili Fikri Mülkiyet Hakları (TRIPS) Anlaşması

1986-1994 yılları arasında sürdürülen Uruguay Turu müzakereleri sırasında DTÖ'nün kurucu anlaşmasına ek olarak kabul edilen TRIPS (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), DTÖ içerisinde yer alan diğer konuların yanında, ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet haklarını düzenleyen bir anlaşma olarak uluslararası ticaret sistemine 1995 yılında eklenmiştir.

TRIPS, bugüne kadar fikri mülkiyet alanında uluslararası düzeyde kabul edilen en kapsamlı anlaşma olarak kabul edilmektedir. Anlaşmanın önemi, Paris ve Bern Anlaşmalarına atıfta bulunmakla birlikte, bırakılan boşlukları da doldurma işlevi görebilecek nitelikte olması ve kapsam-yaptırım açısından daha geniş kabul edilmesidir.

Anlaşmanın amacı; uluslararası ticaretteki engelleri ve düzensizlikleri azaltmak, fikri mülkiyet haklarının uygulanmasına ilişkin usul ve önlemlerin ticaret için bir engel teşkil etmemesini sağlamaktır. Bu amaca yönelik olarak, fikri mülkiyet haklarının tanınması, gerekli korumanın sağlanması, üye ülkelerin ulusal planda ve birbirlerine ait fikri mülkiyet haklarını korumaları bağlamında asgari standartların belirlenmesi gibi hususlara anlaşma kapsamında yer verilmiştir. TRIPS bir çerçeve anlaşma olup, üye ülkeler ulusal mevzuatlarını hazırlarken kabul edilen asgari standartlara uymak zorundadır.

Fikri ve mülkiyet hakları yedi kategoride ele alınmaktadır:

1. Telif hakkı ve ilgili haklar
2. Markalar
3. Coğrafi işaretler
4. Sınai tasarımlar
5. Patentler
6. Entegre devrelerin tasarımları
7. Açıklanmamış bilgilerin korunması

2.2. DTÖ Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)

GATS hizmet ticaretini düzenleyen ilk çok taraflı anlaşmadır. GATS'ın ortaya çıkışı, sonuçları Ocak 1995'ten itibaren hayata geçirilen Uruguay Turu'nun başarılarından biridir. Hizmet ticaretini düzenleyen GATS, mal ticaretini düzenleyen GATT'a göre daha kapsamlı fakat daha esnek bir anlaşmadır.

GATS uluslararası hizmet ticaretinde asgari piyasaya giriş koşulları hakkındaki hukuki çerçeveyi ortaya koyarak, öngörülebilirlik sağlamaktadır. Devlet tarafından sağlanan hizmetler dışında tüm hizmet ticareti GATS kurallarına tabidir. Devlet hizmetlerinin GATS dışında kalması için diğer hizmet sağlayıcıları ile rekabet içinde olmaması gerekmektedir.

GATS, hizmet ticaretindeki sektörleri 12 ana başlık altında toplamaktadır:

1. Mesleki hizmetler
2. Haberleşme
3. İnşaat ve ilgili mühendislik hizmetleri
4. Dağıtım
5. Eğitim
6. Çevre
7. Mali hizmetler
8. Sağlık ile ilgili ve sosyal hizmetler
9. Turizm ve Seyahat
10. Eğlence, kültür ve spor hizmetleri
11. Ulaştırma
12. Diğer hizmetler

Tarım başlığının “Diğer hizmet alanları” kapsamında olması yanıltıcı olabilmektedir. Tarım sektörü birçok farklı kollara ayrıldığından, GATS ile bağlantısı ilk başta görünenden fazladır. Örneğin; jokey ve veterinerlik “mesleki hizmetler”, toptan ve perakende satış ise “dağıtım” başlığı kapsamında yer alacaktır.

Uluslararası hizmet ticaretinin %70'ini oluşturan ve ülkemizin de dahil olduğu 23 DTÖ üyesi ülke¹, hizmet ticaretini GATS'tan daha ileri bir seviyede serbestleştirmek için “Hizmet Ticareti Anlaşması” kapsamında müzakerelere başlamıştır. Bu sürece TISA müzakereleri adı verilmektedir. Müzakerelerin başarılı olması durumunda anlaşmaya çok taraflı özellik kazandırılması hedeflenmektedir.

2.3. DTÖ Ticarete Teknik Engeller (TBT) Anlaşması

¹ ABD; Avrupa Birliği; Avustralya; Hong Kong; İsrail; İsviçre; İzlanda; Japonya; Kanada; Kolombiya; Güney Kore; Kosta Rika; Lihtenştayn; Meksika; Morityus; Norveç; Pakistan; Panama; Peru; Şili; Tayvan; Türkiye; Yeni Zelanda.

DTÖ Mal Ticaretine İlişkin Çok Taraflı Anlaşmalara taraf olduğundan, söz konusu anlaşmalar arasında yer alan Ticarete Teknik Engeller Anlaşmasından (TBT) doğan hak ve yükümlülüklerimiz bulunmaktadır.

TBT Anlaşması, ithalatta ürün gerekleri (paketleme, etiketleme, markalama v.b.) ile bu gereklere uygunluğu doğrulayacak prosedürler belirlemeyi ülkelerin meşru hakları kabul etmekle birlikte ithalatta geçerli olan standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürlerine ilişkin usul ve esasların hazırlanmasında, kabulünde ve uygulanmasında uluslararası ticaretin önüne teknik engeller yaratılmaması; alınacak önlemlerin, aynı koşulların geçerli olduğu ülkeler arasında, keyfi ya da mazur görülemeyen bir ayırım ya da uluslararası ticaretin üzerinde gizli bir kısıtlama oluşturacak şekilde uygulanmamasını hedeflemektedir.

Anlaşma hükümleri tüm sanayi ve tarım ürünlerine yönelik olmakla birlikte, iki istisnası bulunmaktadır. Bunlar, Kamu Alımları Anlaşması kapsamında devlet kuruluşlarının üretim ve tüketim ihtiyaçları için hazırlanan satın alma şartnameleri ile Sağlık ve Bitki Sağlığına Yönelik Önlemlerin Uygulanmasına dair Anlaşmaya (SPS) tabi sağlık ve bitki sağlığı önlemleridir.

TBT Anlaşmasının ve işleyişinin anlaşılması açısından; ayrımcı olmama, ticarete gereksiz engel yaratılmasından kaçınılması, uyumlaştırma, denklik, karşılıklı tanıma, özel ve lehte muamele ile şeffaflık ilkeleri yol gösterici niteliktedir.

Ülkelerin bildirim yükümlülüğü çerçevesinde, hazırlanan ve uygulamaya konulması düşünülen teknik düzenleme veya uygunluk değerlendirmesi prosedürü taslaklarının, ülkelerin bildirim merkezleri aracılığıyla DTÖ Sekretaryasına bildirilmesi gerekmektedir. Bildirimlere yorumda bulunmak üzere diğer ülkelere asgari 60 günlük bir süre sağlanması gerekmektedir. Ülkemizde bildirim yükümlülüklerinden sorumlu Ulusal Bildirim Otoritesi, Ekonomi Bakanlığıdır.

2.4. DTÖ Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (SPS Anlaşması)

SPS Anlaşması, ülkelerin gıda güvenilirliğini sağlamak, insan hayvan ve bitki sağlığını korumak amacıyla alabilecekleri tedbirlerin içerik ve sınırlarını belirlemektedir.

SPS Önlemleri:

- Gıda güvenilirliğinin sağlanması amaçlı önlemler,
- Hastalık ve zararlılara karşı insan, hayvan ve bitkilerin korunması amaçlı önlemler,
 - ✓ İnsan yaşamı ve sağlığının korunması amaçlı önlemler,
 - ✓ Hayvan veya bitki yaşamının veya sağlığının korunması amaçlı önlemler,

- Üye ülke topraklarının hastalık ve zararlıların girişi, yerleşmesi ve yayılımına karşı korunması amaçlı önlemler.

SPS Anlaşmasının İlkeleri:

- Ayrımcılık yapmama
- Bilimsel Dayanak
 - ✓ Risk değerlendirme
 - ✓ Tutarlılık
 - ✓ Ticareti kısıtlayıcı etkisinin en az düzeyde olması
- Uyumlaştırma
- Eşdeğerlik
- Bölgeselleşme
- Şeffaflık
- Teknik yardım/özel ve lehte muamele

İki tür bildirim yapmak mümkündür:

1. Normal önlemler taslak halindeyken (diğer üyelere taslak düzenleme ile ilgili 60 günlük bir yorum süresi tanınır)
2. Acil durum önlemleri ise hemen yapılmalıdır.

Türkiye’de, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Ulusal Bildirim Otoritesi (National Notification Authority) ve Danışma Birimi (Enquiry Point) olarak görev yapmaktadır.

2.5. DTÖ Tarım Anlaşması

DTÖ Kuruluş Anlaşmasına ek anlaşmalardan biri olan DTÖ Tarım Anlaşması, dünya tarım ürünleri ticaretinde serbest piyasa mekanizması prensiplerine dayalı ve adil bir sistem oluşturmak açısından atılmış en önemli adımdır.

Yürürlük: 01/01/1995 (Uruguay Turu sonrası)

Kapsam: Balık, su ve ormancılık ürünleri hariç 1-24 GTİP ile keten, kenevir, ipekböceği, tiftik gibi tarım ürünlerinin uluslararası ticaretini düzenler.

Amaç: Ticaretini kısıtlayan korumacı politikaların kontrol altına alınması, tarımsal alanda korumacılığın aşama aşama azaltılması amaçlanmaktadır.

Bu Anlaşma kapsamında tarımsal konular; pazara giriş, iç destekler ve ihracat rekabeti sütunları altında düzenlenmiştir.

1. Pazara Giriş

Türkiye, tarife dışı engeli bulunmadığı için tarifelenme yapmamış, sadece bağlı oranlar üzerinden öngörülen tarife indirimlerini gerçekleştirmiştir.

2. İç Destekler

Tarım Anlaşması'nda, ülkelerin çiftçilere sağladıkları tarımsal destekler, ticareti bozucu etkilerine göre kategorilere ayrılmıştır. İç destek sisteminin kolay anlaşılması için DTÖ jargonunda "kutu" sistemi benimsenmektedir.

Kırmızı kutu: Ticareti bozucu nitelikte olan ve belirli limitler getirilmiş olan iç destek türüdür. Primler, müdahale alımları, girdi destekleri bu kategoride yer almaktadır.

Ülkemiz, "iç destekler" konusunda, 1986-88 referans döneminde ürün bazında verdiği ticareti bozucu desteklerinin toplam üretim değerinin %10'unu aşmadığı gerekçesiyle indirim taahhüdünde bulunmamıştır. Ülkemiz açısından ticareti bozucu nitelikte olan kırmızı kutu destekler için toplam üretim değerinin %10'una tekabül eden *de minimis* seviyesi bağlayıcı olmaktadır.

Mavi Kutu: Üretimi sınırlayan programlar kapsamındaki indirimden muaf olan doğrudan ödemelerdir. Alternatif ürün destekleri bu kategoride değerlendirilebilecektir.

Yeşil Kutu: Ticaret ve üretim üzerinde bozucu etkisi olmayan ya da çok az bozucu etkiye sahip, indirim taahhüdünden muaf desteklerdir. Araştırma, zararlı ve hastalık kontrolü, altyapı hizmetleri gibi tarım sektörünün geneline yapılan bütçe harcamaları yeşil kutu kapsamındadır.

3. İhracat Sübvansiyonları

İhracat rekabeti sütunu kapsamında şu hususlar Tarım Anlaşması ile düzenlenmektedir:

- İhracat Sübvansiyonları
- İhracat Kredileri
- Kamu Ticari Teşekkülleri
- Gıda Yardımları

Ülkemiz, 44 üründe ihracat sübvansiyonu kullanma hakkına sahip olup bu 44 ürün dışında gelecek yıllarda ihracat sübvansiyonu kullanmamayı kabul etmiştir. Bu 44 ürün içinden, destek verilecek ürünler her yıl Ekonomi Bakanlığı tarafından tebliğ yolu ile yayımlanmaktadır.

3. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması

Dünya Ticaret Örgütü çerçevesindeki, anlaşmazlıkların halline ilişkin düzenleme, DTÖ üyesi ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların en kısa sürede çözüme ulaştırılmasını amaçlamaktadır.

Üye ülkeler arasında bir anlaşmazlığın DTÖ platformuna resmen taşınması durumunda öncelikle ülkelerin ikili istişarelerde bulunması gerekmektedir. Bu istişare aşamasından sonuç alınamaması durumunda ad hoc (geçici) bir “Panel” kurulmakta ve DTÖ Genel Konseyi “Anlaşmazlıkların Halli Organı” (AHO) olarak anlaşmazlığı karara bağlamaktadır. Üye devletler bu karar sonucunda temyiz haklarını da kullanabilmektedir. Ancak, Temyiz Organı’nın verdiği karar bağlayıcı olacaktır.

Bu mekanizma sadece devletlerarasındaki ticari uyuşmazlıklara uygulanabilmekte, şahıslar veya firmalar arasındaki ticari ihtilaflar mekanizma dışında kalmaktadır.

Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, DTÖ’yü ticaret ile ilgili diğer uluslararası kuruluşlardan ayırmaktadır. Adeta bir mahkeme işlevi gören mekanizma sayesinde DTÖ kurallarına uymayan üyelere çeşitli yaptırımlar uygulanması onaylanabilmektedir.

AHO, panel oluşturulması, panel ve temyiz organı raporlarını kabul etme, karar ve tavsiyelerin uygulanmasını denetleme ve gerekli durumlarda DTÖ Anlaşmaları çerçevesindeki tavizlerin ve diğer yükümlülüklerin askıya alınmasına izin verme yetkisini haizdir.

Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasından en çok faydalanan ülkeler gelişmiş ülkeler olmakla birlikte, son yıllarda gelişme yolundaki ülkelerin de bu mekanizmaya giderek daha fazla başvurduğu görülmektedir.

4. DTÖ Doha Kalkınma Gündemi Tarım Müzakereleri

DTÖ Tarım Anlaşması’nın 20. Maddesi uyarınca, liberalizasyonun artırılması amacıyla müzakerelerin sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, DTÖ İleri Tarım Müzakereleri 2000 yılında başlamış; 2001 yılında ise Doha Kalkınma Gündemi kapsamına alınmıştır. Tarım Anlaşması’nın yenilenmesi açısından müzakerelerin temelini “Rev.4” isimli belge oluşturmaktadır.

5. DTÖ 11. Bakanlar Konferansı

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 11. Bakanlar Konferansı 10-13 Aralık 2017 tarihleri arasında Arjantin’in başkenti Buenos Aires’te toplanmıştır. Konferansın gündeminde yasa dışı, kayıt dışı ve düzenlenmemiş balıkçılığa verilen sübvansiyonların yasaklanması başta olmak üzere, gıda güvencesi amaçlı kamu stokları, iç destekler ve tarım ürünleri ihracatına yönelik kısıtlamalar gibi tarım ve balıkçılık konuları yer almış ancak görüşmeler sonunda bu konularda herhangi bir anlaşma sağlanamamıştır.